

3. Ковтун М. Г. Земельне право / М.Г. Ковтун. – К.: Юмана, 2013. – 208 с.

Дрюк О.

(наук. кер. – адвокат, к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри правознавства Кальян О. С.)
*студентка V курсу спеціальності «Право»
Полтавського інституту економіки і права
ВНЗВМУРЛ “Україна”*

Спадкування за законом в Україні та Франції: порівняльний аналіз

Кожному члену суспільства повинна бути гарантована можливість жити, працювати, накопичувати майно з думкою, що в разі його смерті все придбане відійде близьким згідно з його волею або згідно із законом. Ще давнім римлянам були відомі два види спадкування: за заповітом або за законом. При цьому найдавнішим видом спадкування було спадкування без заповіту, тобто за законом.

Цивільний кодекс України 2003 року (далі – ЦК України) [1] також передбачає два види спадкування: за заповітом або за законом. У разі спадкування за заповітом воля спадкодавця виражається у заповіті. При спадкуванні за законом до спадкування закликаються особи, яких законодавець називає спадкоємцями.

Що стосується науково-правових досліджень у спадкуванні взагалі, то цією проблематикою займалися такі вчені, як О.Є. Блінков [2], І.А. Краюшкін [3], О.В. Гренкова [4], К. Бик [5]. Також ці питання викладені в підручниках цивільного та торгового права зарубіжних країн під ред. Є.А. Васильєва та А.С. Комарова [6], під ред. В.В. Безбаха і В.К. Пучинського [7], С.І. Шимона [8] та ін. В умовах становлення ринкової економіки збільшилась роль права приватної власності та порядку її спадкування, тому необхідно реформувати чинне законодавство, розробити правовий механізм, який належним чином міг би захистити права та законні інтереси громадян, що неможливо без всебічного розгляду правової природи та особливості спадкування правових відносин. Тому метою цієї наукової праці є виявлення спорідненостей і відмінностей, які існують у правовому регулюванні спадкування в Україні та Франції. Франція вибрана для порівняння не випадково, бо, по-перше, як і Україна, вона належить до континентальної правової сім'ї, а по-друге, Франція входить до Європейського Союзу, до якого прагне й Україна.

І в Україні й у Франції правова природа спадкування закріплена в Цивільному кодексі, а саме: книга 6 «Спадкове право» ЦК України, а у Франції Титул 1 «Про спадкування» та Титул 2 «Про договори дарування та про заповіти» ЦК Франції. В Україні та Франції існують спільні підходи щодо спадкування.

1. Основним змістом правил про спадкування за законом є:

- коло спадкоємців;
- черговість спадкоємців;
- розмір спадкових часток.

2. Кожна наступна черга спадкоємців одержує право на спадкування в разі відсутності спадкоємців попередньої черги (ч.2 ст.1258 ЦК України, ст.734 ЦК Франції).

3. Існує спадкування за правом подання.

Відмінності між спадкуванням за законом в Україні та Франції полягають у такому:

1. В Україні в разі відсутності спадкоємців за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, відмови від її прийняття спадщина переходить у власність територіальної громади (ст.1277 ЦК України).

У Франції в разі відсутності спадкоємців спадщина переходить до держави, яка повинна бути введена у володіння нею згідно з ст.724 Цивільного кодексу Франції (далі – ЦК Франції) [9].

2. В Україні закріплена така черговість спадкування:

- діти спадкодавця, той із подружжя, який його пережив, та батьки;
- рідні брати, сестри, баба та дід як із боку матері, так і з боку батька;
- рідні дядько та тітка;
- особи, які проживають зі спадкодавцем однією сім'єю не менше як 5 років;
- інші родичі до шостого ступеня спорідненості та утриманці (ст.ст. 1261-1265 ЦК України).

Поняття «шостий ступінь спорідненості» невідомо широкому загалу і тому пересічний громадянин навряд чи зрозуміє зміст цього терміна. Ступінь спорідненості визначається за кількістю народжень, що віддаляють родича від спадкодавця. Отже, до шостого ступеня відповідно до доктрини цивільного права належать:

- онуки та онучки;
- правнуки та правнучки, племінники та племінниці, прабабки та прадіди;
- діти рідних племінників (двоюрідні онуки й онучки) і рідні брати та сестри діда та баби (двоюрідні дід та баба);
- діти двоюрідних братів і сестер (двоюрідні племінники і племінниці) і діти двоюрідного діда та баби (двоюрідні дядьки та тітки);
- діти двоюрідних правнуків і правнучок (двоюрідні праправнуки і праправнучки), діти двоюрідних племінників і племінниць (троюрідні онуки й онучки) і діти двоюрідного дядька і тітки (троюрідні брати і сестри).

У Франції черговість спадкування залежить від близькості кровного споріднення. За цим показником усі спадкоємці поділяються на «розряди». У разі відсутності чоловіка (або дружини), які мають право спадкування, родичі закликаються до спадкування в такому порядку:

- діти та родичі за низхідною лінією (внуки, правнуки);
- батько, мати; брати, сестри та родичі за низхідною лінією;
- родичі за висхідною лінією, крім батька та матері (дід, бабка; прадід, прабабка);
- родичі по бокових лініях, крім братів та сестер і родичів за низхідною лінією останніх (ст.734 ЦК Франції).

Як бачимо, за французьким законом, той із подружжя, який пережив спадкодавця, не віднесений до будь-якого розряду, але він наслідує поряд із кровними родичами.

3. В Україні розмір спадкових часток за законом є рівним (ч. 1 ст.1267 ЦК України).

Натомість у Франції розмір спадкових часток дещо інший, а саме:

- якщо в померлого не залишилося ні потомства, ані сестер, ані братів, то спадщина переходить до батька та матері в рівних частках;
- якщо батько та мати померли раніше спадкодавця й у нього не залишилося потомства, то спадщина переходить до сестер і братів у рівних частках;
- якщо батько та мати переживуть померлого й в останнього не залишилось потомства, але залишились лише брати і сестри, то спадщина переходить до батька та матері – по 1/4 кожному, а частка, яка залишилася, – до братів та сестер. Але коли в живих залишився один із батьків, то йому переходить 1/4 частина, а 3/4 – до братів та сестер.

Як було зазначено вище, відповідно до ЦК Франції, той із подружжя, який пережив спадкодавця, не віднесений до будь-якої черги, і його частка в спадщині залежить від того, які родичі закликаються до спадкування. Але тому, хто пережив подружжя і наслідує йому, необхідно:

- перебувати в зареєстрованому шлюбі із спадкоємцем за його життя;
- щоби не існувало рішення суду про встановлення режиму окремого проживання подружжя (сепарація).

Чоловік (дружина) померлого отримує:

- увесь спадок, якщо немає родичів 1-3 розряду;

– 1/2 спадку, якщо немає родичів 1 розряду, а друга половина переходить батькам померлого, якщо вони пережили його (по 1/4 кожному);

– узуфрукт (право довічного користування) на все майно, яке є, або право власності на 1/4 майна, якщо є родичі 1 розряду.

У висновку необхідно зазначити, що незважаючи на те, що при визначенні підстав спадкування законодавець віддає пріоритет спадкуванню за заповітом, але в Україні, як свідчить практика, найпоширенішим є спадкування за законом.

Викликано це, мабуть, тим, що люди недовішливо поки що ставляться до заповіту або юридичне не ознайомлені з його правовою природою і тому їм легше покластися на закон, який у першу чергу враховує близькість між родичами. Країни, які взяті для порівняльно-правового аналізу, належать до однієї правової сім'ї. І як бачимо, в Україні і Франції існує як спільне в спадкуванні за законом, так і відмінності, які дозволяють простежити, що є положення в українському законодавстві не досить розроблені або в деяких випадках краще розроблені.

У ЦК України той із подружжя, який пережив спадкодавця, належить до першої черги спадкоємців, і це цілком виправдано. Створюючи родину, ми завжди обираємо собі людину, з якою прагнемо прожити життя, і ця людина стає близьким родичем, хоча і не кровним.

Доцільно закликати до спадкування родичів спадкодавця незалежно від ступеня спорідненості, як це закріплено в ЦК Франції. У ЦК України, крім родичів, до спадкування за законом закликаються особи, які проживають із спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років (ст.1264 ЦК України), але не сформовано принципів, за допомогою яких можливо було б віднести ту чи іншу особу до членів певної родини. Тому особи, які претендують на спадщину «як члени родини», які не пов'язані із спадкодавцем родинними зв'язками, повинні доводити «членство» в судовому порядку.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Коментар. – Х.: Одиссей, 2015. – 1079 с.
2. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона). – К.: Истина, 2016. – 633 с.
3. Краюшкин И.А. Институтнаследования // Нотариус. – 2002. – № 1. – С. 25–30.
4. Гренкова О.В. Наследование в Англии и Франции (сравнительно-правовоеисследование): Автореф. дис., канд. юрид. наук. – М. –1991. – 24 с.
5. Бик К. НаследованиевоФранции // Нотариус. – 2000. – № 6. – С. 69–75.
6. Гражданское и торговое право зарубежныхгосударств / Под ред. Е.А. Васильева, А.С. Комарова. – М.: Междунар. отношения, 2006. – Т. 2. – 633 с.
7. Гражданское и торговое право зарубежныхстран: Учеб. пособие / Под ред. проф.В.В. Безбаха, проф. В.К. Пучинского. – М.: МЦФЭР, 2004. – 893 с.
8. Шимон С.І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2006. – 238 с.
9. Блинков О.Е. Круг наследников по закону в странахСНГ и Балтии (сравнительно-правовойанализ) // Междунар. публичное и частное право. – 2002. – № 5. – С. 46–50

Йосипенко М. О.

(наук. кер. – адвокат, к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри правознавства Кальян О. С.)
*студент V курсу спеціальності «Право»
Полтавського інституту економіки і права
ВНЗВМУРoЛ “Україна”*

Інститут доказування в цивільному процесі

Наявні в теорії цивільного процесу погляди, що доказами в цивільних справах виступають тільки фактичні дані, відривають докази від їхньої процесуальної форми – засобів